

**ALBERT EINSTEIN'IN İSMET İNÖNÜ'YE YAZDIĞI MEKTUBUN
TARİH OKURYAZARLIĞI ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇE
EĞİTİMİNDE KULLANILMASI*****WITHIN THE FRAMEWORK OF HISTORICAL LITERACY USING
THE LETTER WRITTEN BY ALBERT EINSTEIN TO İSMET
İNÖNÜ IN TURKISH LANGAUGE EDUCATION**

*Kemalettin DENİZ**
*Elif KÜBELİ***

Özet:

Okuryazarlık kavramı yaygın bilinen temel anlamının yanı sıra son zamanlarda, bir alana ait değişik türdeki yazılı kaynakları, kayıtları kullanarak tanımlama, anlama, yorumlama, bir araya getirme, iletişim kurma ve hesap yapma yeteneği anlamında da sıkça kullanılmaya başlamıştır. Bu alanlardan biri olan tarih okuryazarlığı, elde edilen tarihsel bilgilerin bilgi basamağında ifade edilmesinden ziyade eldeki verileri analiz etme, değerlendirme ve açıklama süreçlerini kapsar.

Albert Einstein'ın 1933 yılında İsmet İnönü'ye Hitler rejiminden kaçan Alman bilim adamlarının Türkiye'de istihdam edilmesi amacıyla yazdığı mektubun Türkçeye aktarılmış hâli çalışmada metin olarak kullanılmıştır. Araştırmanın amacı, Türkçe eğitiminde yakın tarihte yer alan kaynaklardan yararlanarak hem dil becerilerinin hem de tarih okuryazarlığı becerisinin kazandırılabilmesine yönelik uygulama örneği oluşturmaktır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve arşiv taramasından yararlanılmıştır. Çalışma grubu ve hedef kitle olarak 8. sınıf öğrencileri belirlenmiştir.

Çalışmayla 15 kazanıma yönelik 11 etkinlik hazırlanmıştır. Geliştirilen etkinlikler 8. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Uygulama sonucunda etkinliklerde düzenlemelere gidilmiştir. Aynı zamanda öğrenci görüşleri ve uygulama aşamaları da etkinliğin bir parçası olarak çalışmada yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Atatürkçülük, Tarih Okuryazarlığı, Etkinlik.

* Bu makale, 12-14 Eylül 2012 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde düzenlenen "21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi"nde aynı adla sunulan bildirinin öğrencilere uygulanarak geliştirilmesiyle oluşturulmuştur.

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü - Ankara kemalettindeniz@hotmail.com

** Türkçe Öğretmeni, MEB - Gaziantep elif_265@windowslive.com

Kemalettin Deniz, Elif Kübeli
Albert Einstein'in İsmet İnönü'ye Yazdığı Mektubun Tarih Okuryazarlığı Çerçevesinde Türkçe Eğitiminde Kullanılması
Within the Framework of Historical Literacy Using the Letter Written by Albert Einstein to İsmet İnönü in Turkish Language Education

Abstract:

Besides its common meaning, the concept of literacy has become widely used as a term which means defining, understanding, interpreting, negotiating, communicating and calculating a wide variety of written sources belonging to a specific field. As one of these fields, historical literacy encompasses the processes of analyzing, evaluating, explaining available information rather than merely expressing the historical knowledge.

Turkish translation of the letter written by Albert Einstein in 1933 in order for German scientists escaping from Hitler's regime to be employed in Turkey was used in this study as a text source. By practicing on the recent sources in Turkish Language education it is aimed to form an application model for both language and historical literacy skills to be gained.

In this study, two qualitative research methods, document analysis and archival research, were used. 8th grade students were targeted to form the study group.

Eleven activities were developed in the framework of 15 objectives for this study. Prepared activities were conducted to 8th graders. After the applications, activities were improved. Furthermore, students' views and application phases have also been a part of the study.

Key words: Turkish Language Education, Kemalism, Historical Literacy, Activity.

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu ortaya konularak amacına önemine, araştırmadaki sınırlılık ve varsayımlara yer verilmektedir.

İlkokul ve ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitapları incelendiğinde zorunlu temalardan olan Atatürkçülük içerisinde yer alan metinlerin genellikle Komisyon tarafından hazırlandığı, tarihî materyallere ise çok az yer verildiği bilinmektedir. Burada kullanılacak metinlerin hem Atatürkçülük teması içinde değerlendirilebilecek hem tarih okuryazarlığı için uygun zemin sağlayacak hem de İlköğretim Türkçe Dersi 6, 7 ve 8. Sınıflar Öğretim Programı'nda yer alan kazanımları karşılayacak biçimde olması amaçlara ulaşmada kolaylık sağlayacaktır.

Okuryazarlık iletişimin bir parçasıdır. Bir dili bilip konuşabilmenin yanı sıra iletişim kurabilmek için yeterli derecede okuma ve yazmayı da bilmek gerekir. UNESCO'nun tanımına göre okuryazarlık; değişik türdeki yazılı kaynakları, kayıtları kullanarak tanımlama, anlama, yorumlama, bir araya getirme, iletişim kurma ve hesap yapma yeteneğidir. Toplumun geniş bir kitlesine hitap edebilmek, bilgisini ve gücünü geliştirerek hedeflerine

ulaşması için bireye olanak veren olgudur (UNESCO, 2015; Keçe, 2009). Başka bir tanımda da okuryazarlık, yazılı sembolleri seslendirme ve anlamlandırma ile başlayan, bu becerinin etkili bir şekilde kullanılması ile nesnelere, olgu ve olayları daha ayrıntılı anlama ve anladıklarına kendi özünü katarak kendini ifade etme durumu (Aşıcı, 2009) şeklinde ifade edilmiştir.

Okuryazarlık kavramı, tarih eğitimi alanında oldukça kapsamlı ve farklı bir bakış açısıyla tanımlanmış derin bir olgudur. Tarih okuryazarlığı; tarihsel olayları eleştirel, araştırmacı bir tutumla ele almayı; ulaşılan farklı kaynaklar arasındaki çelişkili ifadeleri bulmayı, bilimin insanlığa sunduğu tüm imkânları tarihsel olayların öğrenilmesinde kullanmayı; herhangi bir tarihsel olayı sadece kendi içinde değerlendirmeyip onu tarihsel süreç içindeki diğer olaylarla ilişkilendirerek anlamayı, tarihte meydana gelen olayları sadece sonuçlarına göre değil, neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirmeyi ve bu ilişkiyi kurabilmeyi kapsayan beceridir (Keçe, 2009).

Tarih okuryazarlığı kavramı da teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık kavramları gibi yeni sayılacak bir kavram olarak kabul edilebilir. Esasında “Tarihsel düşünme” kavramı “okuryazarlık” kavramını daha net karşılamaktadır. Tarihsel düşünme, olayları kronolojik sıraya koyarak kavrayıp analiz sonuçlarını sorgulayarak karar verme becerisidir.

Türkçe dersinde kullanılan materyallerin, dil gelişimiyle birlikte tarihsel düşünme becerisine de katkı sağlayacak nitelikte olmasında fayda vardır. Gerek tarih konulu kitaplarda gerek ders kitaplarında kullanılan tarihî metinlerde ya da tarihî bir müzede, öğrencilerin nasıl bir bakış açısı geliştirmeleri gerektiğini bilmeleri önemlidir. Tarihçi, geçmişi anlamaya çalışırken pek çok farklı yazılı ve yazılı olmayan materyalin önce güvenilir olup olmadığını test etmekte ve daha sonra bu malzemelere dayalı olarak geçmişi analiz ederek yorumlamaktadır (Demircioğlu, 2009). Çağımızda bu durum “tarih okuryazarlığı” kavramıyla açıklanmaktadır. Okuryazarlık çeşitli metin ve sanat yapılarını okuma, yorumlama, üretme bilgi ve becerisi ile bir kültür ve topluma tam anlamıyla katılabilme kapasitesi ve entelektüel becerilerini kazanmayı içerir (Kıncal ve Kartal, 2009). Tarih okuryazarlığını da tarihî olayları-bilgileri derleyerek bunları yaparken farklı kaynaklar kullanarak (belgesel, film, dergi, ansiklopedi) bulguları kişisel iradeyle analiz etme, bağlantı kurma, sorgulama süreci olarak nitelendirmek mümkündür.

Geçmiş öğrenmenin en iyi yollarından birisi, bizzat araştırarak ve bu araştırmaya dayalı olarak geçmiş yaşayarak öğrenmektir. Bu çerçevede, geçmişe ait bir problem ortaya konmalı, bu problemle ilgili hipotezler geliştirilmeli, bu hipotez test edilmeli ve sonuca gidilmelidir (Demircioğlu, 2009). Metinler arasındaki bağlar kişinin zihninde otomatik olarak oluşmalı, kişi olaylar arasındaki bağı etki altında kalmadan kendi iradesiyle

kurmalıdır. Bütün bunları yaparken okuryazarlık kavramının mihenk taşlarından biri olan cümlelerin altından çıkarılan farklı anlamlar göz ardı edilmemelidir. Özellikle tarihî metinler bu konuda dikkatli değerlendirilmelidir. Belgelerin veya metinlerin kapsamlı araştırılmasıyla birlikte buz dağının görünmeyen kısmı tamamen olmasa da büyük oranda gün ışığına çıkacaktır.

Türkçe eğitiminde kullanılan materyalleri tarih disipliniyle bağdaştırıp seçilen materyallerin ortak olması sağlanarak her iki alan için de daha verimli sonuçlar elde edilecektir. Daha kısa sürede daha fazla kazanç sağlanmış olacaktır.

Materyal olarak belirlenen metin, Cumhuriyetin ilk yıllarına genel bir bakış açısı oluşturması ve dil becerileri yönünden öğrencilere katkılarının bulunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Türkçe eğitiminde yakın tarihte yer alan kaynaklardan yararlanarak hem dil becerilerinin hem de tarih okuryazarlığı becerisinin kazandırılabilmesine yönelik uygulama örneği oluşturmak amaçlanmaktadır.

Çalışma, tarih okuryazarlığı ve Türkçe eğitimi disiplinlerini bir arada ele alması bakımından ilk olma özelliği taşımaktadır. Ele alınan mektup daha önce Türkçe eğitiminde eğitim materyali olarak kullanılmamış olması açısından önemlidir. Çalışmada kullanılan materyal ve önerilen etkinlikler, Atatürkçülük teması içerisinde yer alan Atatürk'ün bilim ve sanata verdiği öneme yönelik kazanımlar için yeni ve önemlidir.

Bu çalışma, tarih okuryazarlığının kazandırılması amacıyla belirlenen, Albert Einstein tarafından İsmet İnönü'ye gönderilen ve Başbakanlık Arşivinde DCA, 30.10.0.0 numaralı kaydıyla yer alan mektup ve Türkçe dersi 6, 7 ve 8. sınıflarda yer alan 8 okuma, 5 yazma ve 1 dinleme kazanımıyla sınırlandırılmıştır. Başbakanlık Arşivinde DCA 30.10.0.0 kayıt numarasıyla yer alan mektubun tarihi gerçekliği olduğu varsayılmaktadır.

1. YÖNTEM

Model

Araştırma, nitel özelliğe sahiptir. Çalışmanın birinci boyutunu doküman incelemesi oluşturmaktadır. Bu, çalışmada metin olarak kullanılan mektup üzerinedir. Nitel verilerin ikinci boyutu ise geliştirilen etkinliklerle ilgili alınan görüşlerden oluşmaktadır. Maltepe Ortaokulunda (Çankaya / Ankara) yer alan 8. sınıf öğrencileriyle 4 saatlik uygulama yapılmıştır. Öğrencilerden veri toplanırken görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme, nitel araştırmada kullanılan en yaygın veri toplama yöntemlerinden biridir. Bu yöntem, bireylerin verilerini, görüşlerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarma yönleriyle güçlüdür. İletişimin en yaygın biçimi olan konuşmayı temel alır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 147).

Örneklem / Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni İlköğretim Türkçe Dersi 6. 7. ve 8. Sınıflar Öğretim Programı'nda yer alan okuma, yazma ve dinleme öğrenme alanlarındaki kazanımlardır. Evren içerisinde ilişki kurma, yeniden yazma ve yorumlamaya yönelik kazanımlar seçilmiştir. Bu kazanımlar şunlardır:

Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır (O.2.1).

Metindeki sebep sonuç ilişkisini fark eder (O.2.8.).

Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar (O.2.21.).

Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir (O.2.22.).

Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar (O.2.24.).

Metnin yazarı veya şairi hakkında bilgi edinir (O.2.31.).

Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir (O.3.1.).

Okuduklarından hareketle öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur (O.4.4.).

Bildirme yazıları yazar (Y.3.3.).

Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder (Y.5.1).

Standart Türkçe ile yazar (Y.1.4.).

Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır (Y.1.7.).

Yazma konusu hakkında araştırma yapar (Y.2.1).

Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır (D.1.4.).

Öğrenme alanlarına yönelik kazanımlarının yanı sıra metnin işlenmesi sürecinde etkinlikler vasıtasıyla Atatürk'ün insan sevgisi ve evrensellik konularındaki görüşleri, Atatürk'ün akılcılık ve bilime verdiği önem ve Atatürk'ün Türk dili ve edebiyatına verdiği önem konularına yer verilmiştir. Etkinlikler Maltepe Ortaokulunda (Çankaya / Ankara) yer alan 30 sekizinci sınıf öğrencisine uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada materyal metin olarak kullanılan Albert Einstein'ın mektubu Başbakanlık Arşivinden temin edilmiştir. Mektup, 1933 yılında Türkiye'ye gönderilmiştir. Bu belge, Başbakanlık Arşivinde 14.11.1933 tarihiyle, DCA,30.10.0.0 numaralı kaydıyla, 116.810.3 numaralı yerde, 9778 numaralı dosyada yer almaktadır. Temin edilen mektup, İngilizce yazılmış olup esası Fransızcadır. Mektup, İngilizceden günümüz Türkçesine uyarlanmış ve 2 dil uzmanı tarafından incelenerek onaylanmıştır. Araştırmalar sırasında mektubun bir kaynakta Atatürk'e yazılmış (Bulgan; 2010) olduğuyla karşılaşılsa da mektubun Başbakanlık Arşivinde olmasından dolayı, gönderilmiş olduğu yıldan da yola çıkarak İsmet İnönü'ye yazılmış olduğu kanısına varılmıştır. Bazı etkinliklerde Arnold Reisman'ın *Nazizmden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu* adlı kaynaktan yardımcı olarak faydalanılmıştır.

DIŞ TABİBİ
SAMY, M. GUNZBERG
MÉDECIN DENTISTE
GRAND'RUE DE PÉRA 366 (ISTİFAL CAPOKSI)
TEL. PÉRA 686.

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

30/9/933

Paristen 17 Eylül 1933 tarihiyle Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâleti Celilesine

Professör Alber Aynsıtayın imzasıyla gönderilen
mektubun tercemesidir :

Efendimiz hazretleri

Cihanşumul OSE musevi sihhiye cemiyetinin fahri reisi sıfatıyla Almanya-
dan çıkmış olan kırk professör ve doktorun fenni ve tıbbî meşguliyetleri-
ni Türkiyede devam ettirmelerine müsaade buyurulması için zati samilerine
müracaat ve reca ediyorum.

Arzettiğim doktorlar halen orada cari olan kanunlardan dolayı bundan böyle
Almanya'da çalışmayacaklardır. Bu zevatın kısmı âzama geniş tecrübe ve malû-
mat sahibi ve ilmi meşiyetleri haiz buldukları cihetle yeni bir memleket
de yerleştikleri taktirde pek büyük faydeler temin edebileceklerdir.

Cemiyetimiz müracaat eden bir çokları arasından kırk kadar tecrübeli müte-
hassıs ve pek yüksek alimleri tefrik etmiş ve bu istidamızla bunların
memleketinizde yerleşerek icrayı sanat etmelerine müsaade buyurulması için
müracaat etmekte bulunmuştur. Bu ilmü fen adamları hükümetinizin emirlerine
tevfikan her hangi bir müessesenizde hiç bir ücret talep etmeksizin bir
sene müddetle çalışmak arzusunda bulunmaktadır. Bendeniz bu müracaatı
terviç suretiyle bu talep ve istideyi hükümetinize taktim etmeğe yalnız
pek yüksek insanî bir iş gördüğümü değil, aynı zamanda memleketinize de
bir menfaat temin etmiş olacağımı ümit eylediğimi kemali serbestiyle arz
ve ifadeye mücaheret eder ve bilvesiyle ubudiyetkârane tazimlerimi taktim
eylerim efendim hazretleri.

030 10 116 810 3

Metin 2: Albert Einstein'ın Yazdığı Mektubun O Dönem Türkçesine Çevrilmiş Hâli.
Başbakanlık Arşivi, 1933.

Saygıdeğer Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına,

Dünya Yahudi Bilim Adamları Derneği Başkanı olarak Almanya'da bulunan 40 bilim insanının, ülkenize gelerek orada çalışmalarını sürdürebilmeleri için izin vermenizi tüm kalbimle rica ediyorum.

Sözünü ettiğim kişiler, hâlâ Almanya'da yürürlükte olan yasalar sebebiyle çalışamamaktadırlar. Bu insanlar meslekleri yönünden oldukça donanımlıdır. Onları kabul ettiğiniz takdirde faydalı işler yapacaklar ve ülkenizin kalkınmasına yardımcı olacaklardır.

Başvuruda bulunan birçok bilim insanı arasından seçtiğimiz en iyi 40 kişi, eğer müsaade ederseniz, hükümetinizin belirlediği kurumlarda bir yıl ücret talep etmeden çalışacaklardır.

Bu bilim insanlarını kabul etmekle, yalnızca bize yardım etmiş olmayacaksınız. Bütün bunlarla birlikte ülkenizde yapılan faaliyetlerin milletimize kazanç sağlayacağını umut ediyorum.

Size hizmet etmekten şeref duyacak olan hizmetkârınız,

Prof. Dr. Albert Einstein

Metin 3: Albert Einstein'ın Yazdığı Mektubun Günümüz Türkçesine Aktarılmış Hâli.

Verilerin Çözülmesi

Arşivde Türkçe tercümesi bulunan mektup, inceleme ve uygulama amacıyla eğitim materyali olarak kullanılacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu amaçla mektuptaki anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla bazı kelime değişiklikleri ve eklemeleri yapılmış, öğrencinin mektubun asıl hâlini görebilmesi amacıyla mektubun ilk tercümesi de etkinlikler içerisinde yer almıştır.

Devamında belirlenen kazanımlardan hareketle Atatürkçülük teması çerçevesinde ve tarih okuryazarlığı ekseninde okuma yazma ve dinleme/izleme becerilerine yönelik etkinlikler düzenlenmiştir. Etkinlikler

belirtilen okuldaki öğrencilere uygulanmıştır. Uygulama esnasında öğrencilerden gelen sorular, ortaya çıkan eksiklikler, öğrencilerle yapılan görüşmeler ve uygulayıcı öğretmenin önerileri değerlendirilmiştir. Bunlardan hareketle hem yönergelerde hem de etkinliklerde düzenlemelere gidilmiştir.

2. BULGU VE YORUMLAR

Belirlenen kazanımlar doğrultusunda ve tarih okuryazarlığı çerçevesinde hazırlanan etkinlikler, bu etkinliklerin 8. sınıf öğrencilerine uygulanmasının ardından öğrenci görüşlerinden hareketle ulaşılan yorumlar aşağıdadır.

1. Etkinlik

Kazanım: *Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir (O.2.22.).*

Uygulama: Okuduğumuz mektubun dil özellikleri ve gönderildiği tarihten yola çıkarak hangi başbakanımız döneminde gelmiş olduğunu öğrencilerden araştırmalarını isteyiniz.

Bu uygulama, öğrencilerin daha sonraki etkinliklerde yapacakları araştırmalara zemin hazırlamaktadır. Öğrencilere hangi kaynaklardan bilgi edinecekleri ve araştırmada hangi yolu izleyecekleri hususunda tecrübe kazandıracaktır. Onlardan araştırma yapmaları istenmiş ve dil özelliklerinden çok tarihi göz önüne alarak mektubun yazarına ulaşımlardır.

2. Etkinlik

Kazanım: *Metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir (O.2.31).*

Uygulama: Metnin yazarı (Albert Einstein) ve yazıldığı kişi (İsmet İnönü) hakkında detaylı bilgi edinmelerini öğrencilerden isteyiniz. Bu konuyu içeren belgeselleri sınıfta izletiniz, o dönemi (1933) konu alan kitaplar okutunuz.

Bu etkinlikte önerilen kaynaklardan yapılan araştırmalarla öğrencilerde geniş bir bakış açısı oluşarak onlara detaylı ve bilinçli düşünme yetisi kazandırılmıştır. Çalışma, bilgiye kendi kendine ulaşan öğrencilerin özgüvenlerini artırarak ve sınırlandırılmış araştırma-etkinlik dışına çıkarak daha verimli ve yararlı beceriler edinmelerine ortam hazırlamıştır. Özellikle 8. sınıf öğrencilerinin yaş seviyeleri dikkate alındığında Einstein ve İnönü gibi iki önemli bilim adamı ve siyasetçiyi rol model alacak olması önemli bir kazanç olmuştur.

Öğrenciler araştırmalarını genellikle İnternet'ten yapmayı tercih etmişlerdir. Einstein'ın daha çok bilim adamı kimliğini, İnönü'nün ise asker kimliğini ön planda tutan araştırma sonuçlarına öğrenciler tarafından

ulaşmıştır. 16 öğrenci bu etkinliğe aktif olarak katılmıştır. Grubun çoğunluğu edinilen bilgilerden yola çıkarak mektuba yönelik çıkarımlarda bulunmuşlardır. Seçilen belgeseli öğrenciler tekrar izlemek istemişler ve Alman bilim adamları hakkında detaylı bilgi alabilecekleri kitapların olup olmadığını sormuşlardır.

3. Etkinlik

Kazanım: *Okuduklarından hareketle öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur (O.4.4).*

Uygulama: Öğrencilere, aşağıdaki tablonun birinci satırına mektubun ilk çevirisinde yer alan anlamını bilmedikleri kelimeleri yazdırınız. Kelimelerin anlamlarını sözlükten öğrenmelerini isteyerek bu kelimelerin günümüzdeki karşılıklarını ikinci satıra yazmalarını isteyiniz.

Tablo 1: Kelime Hazinesi Etkinliği.

	Kelimeler					
1933'te kullanılan kelimeler						
2000'li yıllarda kullanılan kelimeler						

Mektubun yazıldığı dönem ve günümüzde kullanılan dil (kelime) özelliklerinin kavranması için öğretim programına uygun olarak öğrenciyi merkez alan yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan etkinlikler uygulanmıştır. Bilinmeyen kelimelerin tespitinde öğrenciler serbest bırakılmış ve her öğrenci anlamını bilmediği kelimeyi kendisi belirlemiştir. Öğrenciler, genellikle bilmedikleri kelimelerin anlamlarını Türk Dil Kurumunun İnternet'teki ana sayfasında bulunan sözlükten araştırmışlardır. Bazı kelimelerin anlamlarını ise bağlamdan hareketle tahmin etmeye çalışmışlardır. Öğrencilerin anlamlarını araştırdıkları kelimeler şunlardır: fahri, fenni, sami, zevat, cihet, mütehasıs, mücaseret, menfaat, terviç, zati, malumat, meziyet, Tefrik, tevfiikan, istida, haiz, cihanşûmul.

4. Etkinlik

Kazanım: *Standart Türkçe ile yazar (Y.1.4.).*

Uygulama: Öğrencilerinizden, anlamını bilmedikleri kelimeleri öğrendikten sonra, kendi cümleleriyle mektubu yeniden yazmalarını isteyiniz.

Bu etkinlik uygulanırken öğrencilerin ilk mektuptaki cümlelerin anlamını bozmadan günümüz Türkçesine uygun cümleler kurarak mektubu yeniden yazmaları, dil yönünden değerlendirme yapmalarına zemin hazırlamıştır. Aradaki farkın ayırımına varan öğrenciler yeni kelimeler öğrenerek kelime hazinelerini zenginleştirmiş ve kelimeleri yerinde kullanmışlardır. Mektubu kendi cümleleriyle özetleyerek ve orijinale sadık kalarak yeniden yazmışlardır.

5. Etkinlik

Kazanım: *Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir (O.3. 1.)*

Uygulama: Öğrencilerinize mektubu (orijinal), dil ve anlatım yönünden inceleyerek onlardan dönemin özellikleri (siyasi, sosyal) hakkında tahminlerde bulunmalarını isteyiniz.

Öğrenciler, üslup ve kullanılan kelimelere bakarak dönemin dil özellikleri hakkında tahminlerde bulunmuşlardır. Seçilen kelimeler ve hitap şekillerine dikkat ederek sosyal ve siyasi yapı hakkında da çıkarımda bulunup bilgi sahibi olmuşlardır.

6. Etkinlik

Kazanım: *Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar (O.2.21). Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir (O.2.22). Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar (O.2.24.).*

Uygulama: Öğrencilerinize “Sizce İsmet İnönü nasıl bir cevap vermiştir? Tartışınız. Siz olsaydınız bu mektuba nasıl bir cevap yazardınız?” sorularıyla bir mektup yazma uygulaması yaptırınız.

Bu etkinlikle öğrencilerin dil ve üslup özellikleriyle birlikte tarihî düşünme becerilerinin de hangi seviyede olduğunu test etmek mümkün oldu. Özellikle yorumlama becerisinin ön plana çıkmış olması, öğrencilerin bakış açılarını ne derecede geliştirdiklerini, tarih okuryazarlığı kavramının öğrencide ne kadar etkin olduğunu değerlendirme bakımından etkili olmuştur. Yazılan tahmin mektuplarının sınıfta paylaşılması sonucunda değişik fikirlerle karşılaşan öğrenciler, çok yönlü düşünerek objektifliği yakalamışlardır. 11 öğrenci mektuba olumlu cevap verildiği yönünde tahminde bulunmuş ve sebep olarak da “Bilim alanında bize faydalı olacak ve maddi karşılık istenmeyen teklifi kim kabul etmez.” düşüncesini göstermişlerdir. 4 öğrenci ise olumsuz cevap verildiği tahminlerini savaştan yeni çıktığı, fakir olunduğu ve gerekli ortamın hazırlanamayacağı düşüncesine bağlamışlardır.

7. Etkinlik

Kazanım: *Metindeki sebep sonuç ilişkisini fark eder (O.2.8.).*

Uygulama: Öğrencilerinizden, İsmet İnönü'nün bu mektuba verdiği cevabı araştırmalarını isteyiniz.

Bu uygulamayla öğrenciler, temel becerilerden “araştırma”yı da kullanmışlar ve yazdıkları mektuplarla asıl cevabı karşılaştırarak muhakeme yapmışlardır. Bu çalışma tarih okuryazarlığı ve metinler arası okuma becerilerinin kazandırılmasını hizmet etmiştir. Öğrenciler genellikle cevabı internette araştırılmış ve olumlu sonuçlanmış olabileceğini savunanlar hayal kırıklığına uğramışlardır.

8. Etkinlik

Kazanım: *Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır (Y.1.7.).*

Tema-Kazanım: *Atatürk'ün akılcılık ve bilime verdiği önem (A.8.6).*

Uygulama: Atatürk'ün mektubun gelişinin ardından neler yaptığını araştırmalarını isteyiniz. Prof. Dr. Ziya Burhanettin Güvenç'in *Einstein ve Atatürk* belgeselini izletip bilgileri sentezleyerek yorumlamalarına ortam hazırlayınız.

Bu etkinlikte Atatürkçülük temasına öğrencilerin kendi kendilerine ulaşmaları sağlanmıştır. Öğrenciler, Atatürk'ün bu mektupla bağlantılı olarak yabancı bilim adamları konusunda sergilediği tavırla bilime verdiği önemin farkına varmışlardır. Mektuptan önceki ve sonraki durumları araştırıp anlatarak da olayları ve bilgileri sıraya koyma becerisini kazanmışlardır. Belgeseli izlerken not almış ve o dönemde gelen bilim adamları hakkında bilgilere ulaşmışlardır. İnönü'nün ret mektubunu görüp okumuşlardır. Bir öğrenci ise Münir Ülgen adlı gazetecinin Einstein ile görüştüğü bilgisine ulaşmış ve Einstein'ın Atatürk hakkında Ülgen'e söylediği övgü dolu cümleleri okuyunca, Atatürk'ün bilim adamlarını kesinlikle ülkeye kabul ettiğini savunmuştur.

9. Etkinlik

Tema-Kazanım: *Atatürk'ün insan sevgisi ve evrensellik konularındaki görüşleri (A.8.5). Atatürk'ün akılcılık ve bilime verdiği önem (A.8.6).*

Uygulama: Öğrencilerinize Atatürk'ün ülkemize yabancı bilim adamlarını davet ettiklerini hatırlatarak onlardan, gelen bilim adamlarının ülkemize ne gibi yararlar sağladığını araştırmalarını isteyiniz.

Öğrenciler yaptıkları araştırmalar ve daha önce edinilen bilgilerden hareketle bu etkinliği gerçekleştirmişlerdir. Burada ayrıca öğrencilerin Atatürk'ün uzak görüşlülüğüne dikkat çekmek mümkün olmuştur.

10. Etkinlik

Kazanım: *Bildirme yazıları yazar (Y.3.3).*

Tema: *Atatürk'ün Türk dili ve edebiyatına verdiği önem (A.8.9).*

Uygulama 1: Öğrencilerinize, Atatürk'ün üniversite reformu çerçevesinde gelen bilim adamlarından üç yıl sonunda Türkçe ders anlatmalarını ve Türkçe kitap yazmalarını istemiş olduğu ve bu şartı onların sözleşmelerine koyduğu bilgisini (Hirsch, 2005) veriniz. Öğrencilerinizi, Atatürk'ün böyle bir şartı neden koymuş olduğu konusunda konuşturunuz. Öğrencilerinizin dikkatini bugün ülkemizdeki bazı üniversitelerin eğitim diline çekiniz.

Uygulama 2: Atatürk'ün ağzından, yukarıda belirtilen sözleşmeyi aynen içeren aşağıdaki mektubu sınıftaki tüm öğrencilere hitap edecek şekilde hazırlayınız ve mektubu öğrencilerinize zarf içinde dağıtınız. Daha sonra öğrencilerinizden bu mektubun üslubuna uygun olarak cevap yazmalarını isteyiniz.

Saygıdeğer

Ülkemize gelerek bizimle birlikte ilim icra etme talebinizi kabul ediyorum. Ancak bu fevkalade durumun gerçekleşmesi için şartımız olacaktır.

Ülkemize gelmenizden itibaren 3 yıl sonunda derslerinizi Türkçe anlatıp ve kitaplarınızı Türkçe yazmanız durumunda sizinle çalışmalarımız daha verimli olacaktır.

Şartımızı kabul ettiğiniz takdirde ülkemizde size huzurlu bir ortam hazırlayarak, çalışmalarınızı sürdürmeniz için elimizden geleni yapacağız.

M. Kemal ATATÜRK
Türkiye Cumhuriyeti Reisi

Metin 4: Mektup Yazma Etkinliği, Örnek Mektup.

İlk uygulama, öğrencilerin tarihsel düşünme yetilerini harekete geçirmeleri ve farklı yorum yapabilme kabiliyetlerini kullanmaları açısından önemli olmuştur. Aynı zamanda Atatürk'ün Türkçeye verdiği önem açıkça

Kemalettin Deniz, Elif Kübeli
Albert Einstein'ın İsmet İnönü'ye Yazdığı Mektubun Tarih Okuryazarlığı Çerçevesinde Türkçe Eğitiminde Kullanılması
Within the Framework of Historical Literacy Using the Letter Written by Albert Einstein to İsmet İnönü in Turkish Language Education

ortadadır. Burada öğrencilerin dikkati özellikle “Bilim dili Türkçe” konusuna çekilmiştir.

İkinci uygulama, öğrencilerin dil hassasiyetlerini artıracak nitelikte olmuştur. Özellikle ilgi çeken bir faaliyet olarak sürpriz mektup alınması çalışmadaki motivasyonu artırmıştır. Ancak öğrenciler mektup türü hakkında gerekli donanıma sahip olmadıklarından, mektup kurallarına uymadan düz bir şekilde yazmayı tercih etmişlerdir.

11. Etkinlik

Kazanım: *Yazma konusu hakkında araştırma yapar (Y.2.1).*

Uygulama: Öğrencilere mektup vesilesiyle adı geçen Hitler, Einstein, İnönü ve mektupta belirtilen bilim adamlarından birkaç tanesinin örneğin Hirsch'in fotoğraflarını veriniz. Etraflarındaki özellikle yaşlı kişilerden bu fotoğraflardaki şahıslar hakkında bilgi toplamalarını isteyerek sözlü tarih çalışması yapmalarını belirtiniz. Daha sonra öğrencilerinize ansiklopedilerden bu kişiler hakkında bilgi edinmelerini söyleyiniz. Edindikleri bilgilerden hareketle biyografi yazmalarını isteyiniz.

Bu etkinlik tarih okuryazarlığı kavramının etkili şekilde uygulamaya geçmesini sağlamıştır. Tanımlamada olduğu gibi edinilen bilgiler öğrencilerin kendi iradeleriyle harmanlanarak genel bir değerlendirme yapmalarına ortam hazırlamıştır. Sözlü kaynaklara ulaşılmasa da ansiklopedi ve İnternet'ten yapılan araştırmalar yeterli bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Albert Einstein'ın 1933 yılında İsmet İnönü'ye Hitler rejiminden kaçan Alman bilim adamlarının Türkiye'de istihdam edilmesi amacıyla yazdığı mektubun Türkçeye aktarılmış hâli çalışmanın kaynağıdır. Materyal olarak belirlenen metin, Cumhuriyet'in ilk yıllarına genel bir bakış açısı oluşturması ve Türkçe eğitimi yönünden uygun bir materyal olacağı düşüncesiyle ele alınmıştır.

Türkçe eğitimine yönelik etkinlikler hazırlanırken kazanımlara yönelik olma ve tema çerçevesinde oluşturma zorunluluğu vardır. Bunun yanı sıra öğrenci seviyesine uygunluk ve kolay uygulanabilirlik de öncelikler arasındadır. Bu özellikler dikkate alınarak tarihî niteliği olan bir mektup metni aracılığıyla ortaokulda Türkçe eğitiminde kullanılabilecek etkinlikler oluşturulmuştur. Etkinliklerin düzenlenmesinde disiplinler arası çalışma amacı güdülmüştür. Buradan hareketle son yıllarda gündeme gelen okuryazarlık ve buna bağlı olarak tarih okuryazarlığı eğitimi de amaçlanmıştır.

Çalışmada kullanılan materyal ve önerilen etkinlikler, Atatürkçülük teması içerisinde yer alan Atatürk'ün bilim ve sanata verdiği öneme yönelik kazanımları karşılamada kullanılacak uygun materyallerdir. Bunda seçilen metnin konusu belirleyici olmaktadır.

Çalışmayla 15 kazanıma yönelik 11 etkinlik hazırlanmıştır. Tarih okuryazarlığı ve Türkçe eğitimi bağlamında bir araç olarak kullanılan mektupla daha fazla etkinlik oluşturmak, temel beceriler ve dil bilgisi öğrenme alanından çok daha fazla sayıda kazanıma ulaşmak mümkündür. Burada 11 etkinliğe yer verilmesinin sebebi ortaokullardaki Türkçe öğretimi sürecine uygunluk çabasıdır. Çünkü Türkçe dersi çalışma kitaplarında da bir metinle bağlantılı ortalama 10 etkinlik bulunmaktadır.

Uygulama sonucunda etkinliklerde düzenlemelere gidilmiştir. Aynı zamanda öğrenci görüşleri ve uygulama aşamaları da etkinliğin bir parçası olarak çalışmada yer almıştır. Bu da belirtilen etkinliklerin kullanılması durumunda öğretmenlere ayrıca kolaylık sağlayacaktır. Uygulama sonrası etkinliklerin öğrencilerin dikkatini çektiği ve belirlenen kazanımların amacına hizmet ettiği görülmüştür. Yine, tarih okuryazarlığının amacı olan tarihsel olayları eleştirel, araştırmacı bir tutumla ele alma; farklı kaynaklardan yararlanma, kaynaklar arasındaki çelişkileri bulma, olayları tarihsel süreçteki başka olaylarla ilişkilendirme, neden-sonuç ilişkisine odaklanma gibi becerilere ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda oluşturulan öneriler şunlardır:

Ders kitaplarında edebî metinlerin yanı sıra öğretici metinler sınıfında yer alan tarihî mektup ve yazışmaların da kullanılması, disiplinler arası ilerlemeyi sağlayacak ve öğrencilerin kurgu dünyasıyla birlikte tarihî dünya hakkında da bilgi sahibi olmalarına bir kapı aralayacaktır.

Türkçe dersinde metinler arası okumayı geliştirmede tarihî metinlerden daha fazla yararlanılabilir.

Tarih okuryazarlığının kazandırılabilmesi için Türkçe dersi Atatürkçülük teması kapsamında tarihî belgelerden yararlanılabilir.

Türkçe eğitiminin ara disiplinlerle ilişki içerisinde olduğu göz önüne alınarak öğretmenler, kazanımlara uygun etkinlikler olması yönüyle de öğrenciler, bu çalışmanın sonuçlarından yararlanabilirler.

Kemalettin Deniz, Elif Kübeli
Albert Einstein'in İsmet İnönü'ye Yazdığı Mektubun Tarih Okuryazarlığı Çerçevesinde Türkçe Eğitiminde Kullanılması
Within the Framework of Historical Literacy Using the Letter Written by Albert Einstein to İsmet İnönü in Turkish Language Education

KAYNAKLAR

- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 9-26.
- Bulgan, M. (2010). Berlin Fonograf Arşivinde Türkiye Araştırmaları ve Alman Millî Kütüphanesinde Türk Beşlileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (4).
- Demircioğlu, İ. H. (2009). Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri. *Millî Eğitim*, (184), 228-234.
- Hirsch, E. E. (2005). *Anılarım / Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Ülkesi*. (Fatma Suphi, Çev.). Ankara: Tübitak Yayınları.
- Keçe, Murat (2009); *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Okuryazarlık Durumlarının Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıncal, R. ve Kartal, O. Y. (2009). Medya Okuryazarlığı Eğitimi. *Millî Eğitim*, (181), 318-333.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi 6-8. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- Reisman, A. (2011). *Nazizmden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu*. (G.Çağalı Güven, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- UNESCO. 11 Mart 2015, <http://unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/okuryazarlik.pdf>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.